

Súd: Najvyšší správny súd SR
Spisová značka: 7Sk/11/2021
Identifikačné číslo spisu: 3020200135
Dátum vydania rozhodnutia: 30. marca 2022
Meno a priezvisko: JUDr. Zdenka Reisenauerová
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSSR:2022:3020200135.1

ROZSUDOK

Najvyšší správny súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Zdenky Reisenauerovej, členky senátu JUDr. Jany Martinčekovej a člena senátu Mgr. Michala Novotného (sudca spravodajca) vo veci žalobcu: T., nar. X. Q. XXXX, U., zastúpeného: JUDr. Michal Hoffmann, advokát, Nám. sv. Anny 20A, Trenčín, proti žalovanej: Sociálna poisťovňa, ústredie, Ul. 29. augusta 8-10, Bratislava, o preskúmanie rozhodnutia z 28. februára 2020 č. XXX XXX XXXX X, o kasačnej sťažnosti žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Trenčíne č. k. 18 Sa 11/2020-63 z 28. januára 2021 takto

r o z h o d o l :

Najvyšší správny súd Slovenskej republiky mení rozsudok Krajského súdu v Trenčíne č. k. 18 Sa 11/2020-63 z 28. januára 2021 tak, že zrušuje rozhodnutie žalovanej z 20. februára 2020 č. XXX XXX XXXX X a vec vracia žalovanej na ďalšie konanie.

II. Žalobcovi priznáva voči žalovanej nárok na náhradu 100 % trov celého konania.

O d ô v o d n e n i e

I.

Administratívne konanie a konanie pred správnym súdom

1. Z administratívneho spisu žalovanej vyplýva, že žalobca bol od 1. septembra 1975 do 30. júna 1978 v učebnom pomere v Odbornom učilišti pri Bani Cígel' v Prievidzi, kde sa pripravoval na povolanie banského zámočníka. V evidenčnom liste sociálneho zabezpečenia bol tento učebný pomer evidovaný ako zamestnanie I. kategórie. Od 1. júla 1978 sa stal pracovníkom K., kde okrem obdobia od 3. októbra 1979 do 31. marca 1981, kedy vykonal základnú vojenskú službu, postupne pracoval ako údržbár - zámočník, banský zámočník, baník, elektromontér a nakoniec ako baník-zámočník. Tieto zamestnania boli na evidenčných listoch sociálneho zabezpečenia vedené ako zamestnania kategórie I.AA. Pri tejto práci utrpel 17. júla 1991 pracovný úraz, pri ktorom prišiel o niekoľko prstov na nohe. Preto bol od 18. júla 1991 až do 29. februára 1992 práceneschopný a poberal nemocenské. Od 1. marca 1992 žalobca pokračoval v práci v K. ako prevádzkový zámočník na povrchu, čo bolo na evidenčnom liste evidované ako zamestnanie III., resp. II. kategórie.

2. Žalobca si 25. júna 1992 uplatnil nárok na invalidný dôchodok. Na tento účel posudková komisia sociálneho zabezpečenia pri Okresnej správe sociálneho zabezpečenia v Prievidzi 20. júla 1992 preskúmala jeho zdravotný stav a dospel k záveru, že žalobca nie je invalidný podľa § 29 ods. 2 písm. c) zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení účinnom v tom čase, ale že je od 1. marca 1992 čiastočne invalidný podľa § 37 ods. 2 písm. b) cit. zák. Zároveň posudková komisia odporučila žalobcovi prácu bez fyzickej námahy a nie v chladnom prostredí, napríklad prácu pomocného robotníka alebo skladníka na povrchu. Na základe tohto posudku Slovenská správa sociálneho zabezpečenia rozhodnutím z 24. augusta 1992 priznala žalobcovi od 1. marca 1992 úrazový čiastočný invalidný dôchodok 1.971 býv. Kčs. Pri jeho výpočte vychádzala z toho, že žalobca odpracoval 12 rokov a 66 dní v tzv. zvlášť zvýhodnenej I. kategórii (t. j. kategórii I.AA).

3. Žalobca skončil svoj pracovný pomer v K. 30. apríla 1996 a od 2. mája 1996 do 31. decembra 2002 bol v pracovnom pomere k U. v zamestnaní, ktoré bolo zaradené do III. kategórie. Rozhodnutím žalovanej z 30. júla 1996 mu bol čiastočný invalidný dôchodok odňatý, pretože jeho zárobok prekročil ustanovenú hranicu. Ďalším rozhodnutím z 13. októbra 1998 mu bol znova priznaný čiastočný invalidný dôchodok s účinnosťou od 1. júna 1998. Ako poberateľ tohto dôchodku bol

- od 1. januára 2003 do 31. decembra 2006 zamestnancom obecnej príspevkovej organizácie E.,
- od 1. januára 2007 do 31. decembra 2009 a znova od 1. júla do 31. augusta 2010 zamestnancom spoločnosti E.,
- od 1. marca do 30. novembra 2011 a od 1. mája do 30. septembra 2012 znova zamestnancom U. a
- od 1. júla do 31. decembra 2013 znova zamestnancom príspevkovej organizácie E..

4. Žalobca 4. júla 2019 podal žalovanej žiadosť o výplatu starobného dôchodku, ktorú žalovaná zamietla rozhodnutím z 21. augusta 2019. Vyšla z názoru, že žalobca nedosiahol dôchodkový vek, ktorý je podľa § 65 ods. 1 a 2 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov základnou podmienkou nároku na starobný dôchodok. Zdôraznila, že žalobcov dôchodkový vek nebolo možné určiť podľa § 21 ods. 1 zákona č. 100/1988 Zb., pretože v zamestnaní podľa § 14 ods. 2 písm. a) alebo b) cit. zák. odpracoval len 12 rokov a 66 dní namiesto vyžadovaných 15 rokov a v zamestnaniach I. kategórie celkovo odpracoval len 16 rokov a 186 dní namiesto vyžadovaných 20 rokov. Rovnako žalovaná nemohla určiť dôchodkový vek podľa § 174 ods. 1 zákona č. 100/1988 Zb., pretože zamestnanie žalobcu netrvalo k 31. decembru 1999. Podľa žalovanej tak žalobca dôchodkový vek dovŕši až 5. októbra 2023.

5. Žalobca v odvolaní proti tomuto rozhodnutiu, ako aj v doplnení odvolania zdôrazňoval, že od 1. marca 1992 bol prevezený na inú prácu v dôsledku pracovného úradu. Preto sa mala táto doba zamestnania podľa § 5 ods. 1 písm. d) a § 6 ods. 1 nariadenia vlády ČSSR č. 117/1988 Zb. o zaraďovaní zamestnancov do I. a II. pracovnej kategórie na účely dôchodkového zabezpečenia posúdiť ako zamestnanie kategórie I.AA [t. j. podľa § 14 ods. 2 písm. a) zákona č. 100/1988 Zb.]. Keďže mu bol priznaný čiastočný invalidný dôchodok, podľa § 7 cit. nariadenia sa na takéto započítanie nevyžadoval ani návrat do zamestnania zodpovedajúcej kategórie. Okrem toho je doba poberania takéhoto dôchodku náhradnou dobou podľa § 9 ods. 1 písm. a) zákona č. 100/1988 Zb. Generálny riaditeľ žalovanej tu napadnutým rozhodnutím z 28. februára 2020 odvolanie žalobcu zamietol. Na odôvodnenie uviedol, že § 9 ods. 1 písm. a) zákona č. 100/1988 Zb. za náhradnú dobu považuje len dobu poberania invalidného, nie aj čiastočného invalidného dôchodku. Nesúhlasil ani s hodnotením obdobia od 1. marca 1992 do 30. apríla 1996 ako zamestnania kategórie I.AA, pretože podľa evidenčného listu sociálneho zabezpečenia žalobca v takejto kategórii naposledy pracoval k 29. februáru 1992. Doby uvedené v § 5 ods. 1 a § 6 ods. 1 nariadenia vlády č. 117/1988 Zb. bolo podľa § 14 ods. 5 zákona č. 100/1988 Zb. možné započítať, len ak tieto doby trvali k 31. decembru 1999; u žalobcu však doba prevedenia na inú prácu skončila 30. apríla 1996.

6. Správnu žalobu žalobcu proti tomuto rozhodnutiu správny súd zamietol tu napadnutým rozsudkom č. k. 18 Sa 11/2020-63. Stotožnil sa s názorom žalovanej, že ako náhradná doba podľa § 9 ods. 1 písm. h) zákona č. 100/1988 Zb. sa dala hodnotiť len doba poberania plného, nie čiastočného invalidného dôchodku. Správny súd súhlasil so žalobcom, že jeho prevedenie na inú prácu od 1. marca 1992 bolo dôsledkom pracovného úrazu, takže mohlo byť dobou podľa § 5 ods. 1 písm. d) a § 6 ods. 1 nariadenia

vlády č. 117/1988 Zb. Zdôraznil však, že takúto dobu by podľa § 14 ods. 5 zákona č. 100/1988 Zb. bolo možné započítať ako zamestnanie kategórie I.AA, len ak by trvala k 31. decembru 1999. Tento záver podľa správneho súdu potvrdzuje aj rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 7 Sk 16/2019, z ktorého obsahlo citoval. V dôsledku toho považoval za správny záver žalovanej, že žalobca neodpracoval 15 rokov v zamestnaní I.AA kategórie ani 20 rokov v zamestnaniach I. kategórie, preto mu nemohol vzniknúť nárok na skorší dôchodkový vek podľa § 21 zákona č. 100/1988 Zb.

II.

Kasačná sťažnosť a vyjadrenie k nej

7. Včas podanou kasačnou sťažnosťou sa žalobca domáha zmeny napadnutého rozsudku tak, že sa zruší rozhodnutie žalovanej a vec sa jej vráti na ďalšie konanie. Na úvod zdôraznil, že od 1. júla 1978 pracoval ako baník v K. do 29. februára 1992, kedy bol kvôli pracovnému úrazu prevedený na inú prácu až do 30. apríla 1996. Celkovo odpracoval v tomto zamestnaní 17 rokov a 266 dní. Na základe § 5 ods. 1 písm. d) v spojení s § 6 ods. 1 a § 7 nariadenia vlády č. 117/1988 Zb. malo byť celé toto obdobie započítané ako obdobie kategórie I.AA, bez ohľadu na to, ako bolo zaradené zamestnanie, ktoré skutočne vykonával. Zatriedenie tohto zamestnania na evidenčnej karte je len evidenčným úkonom zamestnávateľa. Potom pracoval pre U. až do 31. decembra 2002. Preto považoval za splnenú aj podmienku § 14 ods. 5 zákona č. 100/1988 Zb., na ktorú odkazoval správny súd v napadnutom rozsudku. Práca, na ktorú bol žalobca prevedený, totiž neznamenal prácu pre toho istého zamestnávateľa. Vytkol však správne súdu, že § 14 ods. 5 a § 174 ods. 2 cit. zák. nesprávne vyložil, pretože mal brať do úvahy históriu týchto zmien v čase. Na žalobcu nemožno aplikovať zákony, ktoré nadobudli účinnosť až potom, čo splnil podmienky ustanovené skoršími predpismi. Dátum 31. december 1999 v citovaných ustanoveniach sa týka len tých, ktorí nezískali potrebný počet rokov zamestnania pred týmto dátumom. Ak by sa podmienka trvania zamestnania alebo náhradnej doby k tomuto dátumu mala aplikovať aj na tých, čo už potrebné podmienky splnili, znamenalo by to v skutočnosti zhoršenie ich právnej pozície. Podľa § 175g cit. zák. sa o nároku žalobcu malo rozhodnúť podľa predpisov účinných v čase, kedy žalobca získal 15 rokov zamestnania v kategórii I.AA, teda v znení účinnom do 31. decembra 1995. Splnením tejto podmienky žalobca mohol žiadať odchod do dôchodku v skoršom veku.

8. Žalovaná navrhla kasačnú sťažnosť zamietnuť, pretože napadnutý rozsudok považovala za správny.

III.

Posúdenie veci kasačným súdom

9. Najvyšší správny súd Slovenskej republiky ako súd kasačný (§ 438 ods. 2 SSP), na ktorý od 1. augusta 2021 prešiel výkon súdnictva z Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (§ 101e ods. 2 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch v znení neskorších predpisov), preskúmal napadnutý rozsudok v celom rozsahu (§ 453 ods. 1 SSP) a predchádzajúce konanie pred správnym súdom bez nariadenia pojednávania (§ 455 SSP) a bez ohľadu na uplatnené kasačné body (§ 453 ods. 2 v spojení s § 203 ods. 2 SSP).

10. Žalobca v prerokovanej veci žiadal žalovanú o výplatu starobného dôchodku, pretože zastával názor, že naň splnil podmienky. Podľa § 65 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. v znení účinnom ku dňu uplatnenia nároku žalobcu (4. júla 2019) mal poistenec nárok na starobný dôchodok, ak bol dôchodkovo poistený najmenej 15 rokov a dovŕšil dôchodkový vek (odsek 1). Žalovaná v preskúmanom rozhodnutí sama uzavrela, že žalovaný bol (so zohľadnením dôb zamestnania a náhradných dôb podľa predpisov účinných do 31. decembra 2003, porov. § 255 cit. zák.) dôchodkovo poistený minimálne 16 rokov a 186 dní, teda viac než ustanovených 15 rokov. Spornou zostala otázka, či žalobca dosiahol dôchodkový vek. Dôchodkový vek poistenca podľa § 65 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z. v cit. znení je 62 rokov veku poistenca, ak tento zákon v odsekoch 4 až 8 (osobitný dôchodkový vek mužov v rokoch 2004 a 2005 a osobitný dôchodkový vek žien), § 65a (osobitný dôchodkový vek od roku 2024) a 274 neustanovuje inak. Žalobca - muž v čase uplatnenia nároku na starobný dôchodok nedosiahol vek 62 rokov, ale len 59 rokov, nedosiahol teda dôchodkový vek. Žalovaná však na základe jeho námietok skúmala, či jeho dôchodkový vek nemá byť iný na základe § 274.

11. Podľa § 274 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. sa zachovávajú nároky vyplývajúce zo zaradenia zamestnaní do I. a II. pracovnej kategórie. Pracovné kategórie boli pôvodne upravené v § 14 zákona č. 100/1988 Zb. v znení účinnom do 31. decembra 1999. Podľa odseku 1 boli zamestnania na účely dôchodkového zabezpečenia zaradené do 31. decembra 1999 podľa druhu vykonávaných prác do troch pracovných kategórií. Zamestnania I. a II. pracovnej kategórie boli uvedené v rezortných zoznamoch zamestnaní zaradených do I. a II. pracovnej kategórie vydaných pred 1. júnom 1992; do III. pracovnej kategórie patrili zamestnania, ktoré neboli zaradené do I. alebo II. pracovnej kategórie. Podľa odseku 2 boli do I. pracovnej kategórie zaradené zamestnania, v ktorých sa vykonávali sústavne a v priebehu kalendárneho mesiaca prevažne rizikové práce, pri ktorých dochádza k častým a trvalým poruchám zdravia pracujúcich pôsobením škodlivých fyzikálnych a chemických vplyvov; podľa písmena a) išlo predovšetkým o zamestnania v baniectve so stálym pracoviskom pod zemou v hlbinných baniach. Na podobných princípoch bolo zaradenie zamestnaní upravené v § 12 ods. 1 písm. a) prvom bode zákona č. 121/1975 Zb. o sociálnom zabezpečení účinného do 30. septembra 1988. Podľa § 170 zákona č. 100/1988 Zb. sa však zaradenie zamestnania vykonávaného pred 1. októbrom 1988 do I. alebo II. pracovnej kategórie určovalo po 30. septembri 1988 podľa tohto zákona, ak je to pre občana výhodnejšie a nevznikol mu nárok na dôchodok pred 1. októbrom 1988; pokiaľ však bolo zaradenie zamestnania vykonávaného pred 1. októbrom 1988 výhodnejšie podľa predpisov platných počas výkonu zamestnania, určuje sa do 30. septembra 1988 zaradenie podľa týchto predpisov. V dôsledku toho tak zaradenie zamestnaní do pracovných kategórií pred účinnosťou zákona č. 100/1988 Zb. môže mať význam len vtedy, ak je výhodnejšie než zaradenie podľa tohto zákona.

12. Podľa § 21 zákona č. 100/1988 Zb. platilo, že občan má nárok na starobný dôchodok, ak bol zamestnaný najmenej 25 rokov a dosiahol vek aspoň a) 55 rokov, ak bol zamestnaný najmenej 15 rokov v zamestnaní uvedenom v § 14 ods. 2 písm. a) alebo najmenej 10 rokov v takom zamestnaní v uránových baniach; b) 55 rokov, ak bol zamestnaný najmenej 15 rokov v zamestnaní uvedenom v § 14 ods. 2 písm. b), ak bol z tohto zamestnania prevedený alebo uvoľnený z dôvodov uvedených v § 12 ods. 3 písm. d) a e); c) 55 rokov, ak bol zamestnaný najmenej 20 rokov v zamestnaní uvedenom v § 14 ods. 2 písm. b) až h); d) 58 rokov, ak bol zamestnaný najmenej 20 rokov v zamestnaní uvedenom v § 14 ods. 2 písm. i) až l); alebo e) 60 rokov. Z citovaného ustanovenia je tak zrejmé, že základnou podmienkou pre vznik nároku na starobný dôchodok podľa zákona č. 100/1988 Zb. bola doba zamestnania aspoň 25 rokov, ktorá platila všeobecne a bez ohľadu na pracovnú kategóriu takého zamestnania. Druhou podmienkou bolo dosiahnutie určitého (dôchodkového) veku, ktorý sa líšil v závislosti od toho, či bol občan počas určitej doby zamestnaný v zamestnaniach I. kategórie alebo len v zamestnaniach II. a III. kategórie. Práve skorší dôchodkový vek, po dosiahnutí ktorého vznikal nárok na starobný dôchodok, treba považovať za nárok vyplývajúci zo zaradenia zamestnania do určitej pracovnej kategórie v zmysle § 274 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. (porov. napr. rozsudok tunajšieho súdu sp. zn. 10 So 1/2021). Pokiaľ teda občan bol zamestnaný v zamestnaní I. kategórie po dobu uvedenú v § 21 zákona č. 100/1988 Zb., zostáva mu aj po 31. decembri 2003 (t. j. po nadobudnutí účinnosti zákona č. 461/2003 Z. z.) zachovaný znížený dôchodkový vek tak, ako ho upravoval § 21 zákona č. 100/1988 Zb. (konštantná judikatúra najvyššieho súdu, za všetky napr. rozsudok sp. zn. 7 Sk 45/2019).

13. Medzi žalobcom a žalovanou nie je sporné, že medzi 1. júlom 1978 a 29. februárom 1992 žalobca odpracoval 12 rokov a 66 dní v zamestnaní podľa § 14 ods. 2 písm. a) zákona č. 100/1988 Zb. Sporným bolo a zostalo, za akú pracovnú kategóriu sa má považovať zamestnanie, do ktorého bol žalobca od 1. marca 1992 po dohode s organizáciou (zamestnávateľom) prevedený. Podľa § 18 ods. 2 zákona č. 100/1988 Zb. v znení účinnom do 31. mája 1992 sa ako doba zamestnania I. (II.) pracovnej kategórie započítavali aj a) náhradné doby (§ 9) s výnimkou doby nezamestnanosti a b) doby ustanovené nariadením vlády Československej socialistickej republiky. Na vykonanie tohto ustanovenia vydala vláda ČSSR citované nariadenie č. 117/1988 Zb., ktoré ustanovovalo ďalšie doby (okrem zamestnania a náhradných dôb), ktoré sa mohli započítať do I. a II. pracovnej kategórie. Podľa § 5 ods. 1 písm. d) cit. nariadenia sa ako doba zamestnania I. (resp. II.) pracovnej kategórie započítavali, ak boli obklopené touto dobou, tiež doba prevedenia pracovníka na inú prácu, na ktoré je organizácia oprávnená aj bez jeho súhlasu. Táto doba sa podľa § 6 ods. 1 cit. nar. započítavala dokonca aj ako doba zamestnania I. pracovnej kategórie v baniectve so stálym pracoviskom pod zemou

v hlbinných baniach [teda ako zamestnanie podľa § 14 ods. 2 písm. a) zákona č. 100/1988 Zb.], ak bola obklopená dobou tohto zamestnania. Podľa § 7 cit. nar. potom platilo, že návrat do zamestnania príslušnej pracovnej kategórie po skončení doby uvedenej v § 5 ods. 1 alebo v § 6 ods. 1 sa pre započítanie týchto dôb ako dôb zamestnania príslušnej kategórie nevyžaduje, ak pracujúcemu za trvania uvedených dôb vznikol nárok na (okrem iného) čiastočný invalidný dôchodok.

14. Zo znenia citovaných ustanovení tak vyplýva, že doby uvedené v § 5 ods. 1 cit. nariadenia sa započítavali dvojakým právnym režimom - štandardným a výnimočným. Štandardne platilo, že v okamihu, kedy doba uvedená v § 5 ods. 1 začala plynúť, nebol spôsob jej započítania vždy zrejmý. Jej započítanie totiž bolo v zmysle § 5 ods. 1 resp. § 6 ods. 1 závislé od odkladacej podmienky - či sa pracovník vráti do zamestnania rovnakej kategórie alebo nie. Pokiaľ sa doň pracovník vrátil, bola naplnená podmienka podľa citovaných ustanovení, že uvedené doby sú „obklopené“ dobami zamestnania príslušnej kategórie, teda toto zamestnanie im tak predchádza, ako aj na ne nadväzuje. Pokiaľ sa doň nevrátil, nebola táto podmienka naplnená a túto dobu nebolo možné započítať ako dobu zamestnania tej kategórie, ktoré jej predchádzalo. Vo výnimočnom režime, ktorý upravoval § 7 nariadenia č. 117/1998 Zb., nebolo započítanie doby závislé od uvedenej odkladacej podmienky. Len čo totiž pracovník počas tejto doby získal nárok na jeden z tam uvedených dôchodkov, nemusel sa vrátiť do zamestnania rovnakej kategórie, a doba uvedená v § 5 ods. 1, resp. § 6 ods. 1 cit. nar. sa mu započítavala ako doba zamestnania, ktoré tejto dobe predchádzalo. Citované nariadenie vlády č. 117/1988 Zb., ako aj právny základ jeho vydania (§ 18 zákona č. 100/1988 Zb.) boli síce zrušené zákonom č. 235/1992 Zb. a ich platnosť nebola výslovne obnovená ani predĺžená neskorším posúvaním dátumu zrušenia pracovných kategórií. Judikatúra však už dospela k záveru, že citované ustanovenia sa musia aplikovať až dovtedy, kým v právnom poriadku existovali pracovné kategórie (porov. rozsudok najvyššieho súdu sp. zn. 9 So 196/2016).

15. Správny súd ani žalovaná si dostatočne neobjasnili tieto vzťahy medzi jednotlivými ustanoveniami § 5, 6 a 7 nariadenia vlády č. 117/1988 Zb., a preto nesprávne vyložili § 14 ods. 5 zákona č. 100/1988 Zb. Podľa tohto ustanovenia totiž platilo, že pre zápočet náhradných dôb a dôb uvedených v § 5 ods. 1 a § 6 ods. 1 cit. nar. sa nevyžaduje návrat do zamestnania I. a II. pracovnej kategórie, pokiaľ tieto doby k 31. decembru 1999 trvajú. Účelom citovanej normy je celkom zjavne riešiť problém spojený s vyššie popísaným štandardným právnym režimom započítavania uvedených dôb. Podľa § 15 zákona č. 100/1988 Zb. v znení účinnom od 1. januára 2000 sa totiž všetky zamestnania považovali za zamestnania III. kategórie. Osoba, ktorá zo zamestnania I. alebo II. kategórie prešla do doby uvedenej v § 5 ods. 1 resp. § 6 ods. 1 cit. nar. a bola v nej k 31. decembru 1999, by sa tak po tomto dátume mohla vrátiť len do zamestnania III. kategórie. Tým by ale nesplnila odkladaciu podmienku návratu do zamestnania I. alebo II. kategórie, ktorá podmieňovala započítanie týchto dôb do týchto kategórií. Túto nevýhodu zákonodarca vyriešil tým, že podmienku návratu odpustil aj týmto osobám.

16. Ustanovenie § 14 ods. 5 zákona č. 100/1988 Zb. tak vytváralo nový osobitný režim pre skupinu osôb, ktoré inak podliehali štandardnému režimu, a to tým, že im umožňuje započítať tieto doby ako doby zamestnaní I. resp. II. kategórie aj bez toho, aby sa do rovnakého zamestnania museli vrátiť. Ide o jeden z konkrétnych prejavov snahy zákonodarcu, aby sa kvôli zrušeniu I. a II. kategórie bezdôvodne nezhoršili právne pozície, ktoré boli pôvodne spojené s týmito kategóriami. Z uvedeného je však zároveň zrejmé, že § 14 ods. 5 cit. zák. sa nemôže vzťahovať na občanov, ktorí už podľa predpisov účinných do 31. decembra 1999 nemuseli splniť odkladaciu podmienku návratu do zamestnania rovnakej kategórie. Takýmito občanmi boli práve aj osoby uvedené v § 7 nariadenia vlády č. 117/1988 Zb., teda občania, ktorým počas doby uvedenej v § 5 ods. 1 alebo § 6 ods. 1 cit. nar. vznikol nárok na jeden z tam uvedených dôchodkov. Ako už bolo vysvetlené, takémuto občanovi sa uvedené doby už v čase do 31. decembra 1999 bez ďalšieho započítavali ako doby zamestnania I. alebo II. pracovnej kategórie. Odkaz správneho súdu na rozsudok sp. zn. 7 Sk 16/2019 nebol vôbec priliehavý, pretože sa týkal ustanovenia § 174 zákona č. 100/1988 Zb. Toto ustanovenie však upravuje výnimku práve pre osoby, ktoré do 31. decembra 1999 nezískali potrebné počty rokov zamestnaní vo zvýhodnených pracovných kategóriách, a nemožno z neho vyvodzovať pravidlá pre započítavanie dôb podľa § 5 ods. 1 a § 6 ods. 1 v spojení s § 7 nariadenia vlády č. 117/1988 Zb.

17. Ak teda občan, ktorý do doby uvedenej v § 5 ods. 1 písm. d) citovaného nariadenia prešiel priamo zo zamestnania uvedeného v § 14 ods. 2 písm. a) zákona č. 100/1988 Zb. (teda zo zamestnania I. pracovnej kategórie v baníctve so stálym pracoviskom pod zemou v hlbinných baniach, označovaného ako kategória I.AA), počas trvania tejto doby získal nárok na (okrem iného) čiastočný invalidný dôchodok, započíta sa mu táto doba na základe § 6 ods. 1 a § 7 cit. nar. ako doba toho istého zamestnania, teda zamestnania podľa § 14 ods. 2 písm. a) zákona č. 100/1988 Zb. Citovaný § 5 ods. 1 písm. d) pri definícii tejto doby odkazuje na § 37 Zákonníka práce (č. 65/1965 Zb.). Podľa odseku 1 písm. a) cit. paragrafu v znení účinnom do 28. mája 1992 je organizácia povinná previesť pracovníka na inú prácu okrem iného aj vtedy, ak a) ak pracovník stratil vzhľadom na svoj zdravotný stav podľa lekárskeho posudku alebo rozhodnutia orgánu štátnej zdravotníckej správy alebo sociálneho zabezpečenia dlhodobu spôsobilosť vykonávať ďalej doterajšiu prácu. Podľa odseku 3 cit. paragrafu platí, že ak nemožno dosiahnuť účel prevedenia podľa predchádzajúcich odsekov prevedením pracovníka v rámci pracovnej zmluvy, môže ho organizácia previesť v týchto prípadoch i na prácu iného druhu, než bol dojednaný v pracovnej zmluve, a to aj keby s tým pracovník nesúhlasil. Pritom zo znenia § 5 ods. 1 písm. d) nariadenia vlády č. 117/1988 Zb. vyplýva, že podmienkou zápočtu doby prevedenia nie je to, aby sa prevedenie skutočne udialo bez súhlasu pracovníka, ale aby sa udialo z dôvodov, kedy by tak organizácia mohla urobiť. Preto započítaniu doby podľa citovaného ustanovenia neprekáža, ak k prevedeniu došlo na základe dohody s pracovníkom, resp. s jeho súhlasom.

18. Obsahom administratívneho spisu, z ktorého žalovaný vychádzala, je už označený posudok posudkovej komisie sociálneho zabezpečenia pri Okresnej správe sociálneho zabezpečenia v Prievidzi z 20. júla 1992. Z neho možno vyvodit', že žalobca v dôsledku pracovného úrazu, ktorý sa stal už 17. júla 1991, t. j. rok predtým, nesmel ďalej vykonávať prácu v podzemí, ale len prácu na povrchu. Podobne z evidenčného listu sociálneho zabezpečenia vyplýva, že od 1. marca 1992 sa zmenilo označenie práce žalobcu, ako aj pracovná kategória. Žalovaná tieto skutočnosti síce vzala do úvahy, avšak zdôraznila, že vychádzala z takto zaznačenej zmeny, resp. z toho, že na evidenčnom liste bola I.AA pracovná kategória zaznačená k 29. februáru 1992. Ani tento jej postup nezodpovedal zákonu.

19. V prerokúvanej veci totiž žalovaná konala o žiadosti žalobcu o vyplácanie starobného dôchodku, ktorý je dávkou sociálneho poistenia [§ 13 ods. 2 písm. a) druhý bod v spojení s § 2 písm. b) zákona č. 461/2003 Z. z.]. Konanie o dávke je podľa § 172 ods. 3 písm. a) a ods. 4 cit. zák. dávkovým konaním, v ktorom žalovaná postupuje podľa § 172 až 218aa cit. zák. Podľa § 184 ods. 5 cit. zák. je fyzická osoba, ktorá si uplatnila nárok, povinná preukázať skutočnosti rozhodujúce na nárok na dávku a nárok na jej výplatu spôsobom určeným Sociálnou poisťovňou. Zároveň však podľa § 195 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. organizačná zložka Sociálnej poisťovne pred vydaním rozhodnutia postupuje tak, aby presne a úplne zistila skutkový stav veci. Podľa odseku 2 sú podkladmi rozhodnutia najmä návrhy a vyjadrenia účastníkov, dôkazy, čestné vyhlásenia, ako aj skutočnosti všeobecne známe alebo známe organizačnej zložke z úradnej činnosti. Podľa § 196 ods. 1 cit. zák. môže byť dôkazom všetko, čo môže prispieť k zisteniu a objasneniu skutkového stavu. Podľa odseku 7 organizačná zložka hodnotí dôkazy podľa svojej úvahy, a to každý dôkaz osobitne a všetky dôkazy vo vzájomnej súvislosti. Podľa § 198 ods. 1 platí, že ak sa v konaní vyskytne otázka, o ktorej už právoplatne rozhodol iný príslušný orgán, je organizačná zložka týmto rozhodnutím viazaná; inak si môže o takejto otázke urobiť úsudok alebo dá podnet príslušnému orgánu.

20. Z citovaných ustanovení, ktoré upravovali konanie žalovanej aj v tu prerokúvanej veci, celkom zreteľne vyplýva, že organizačná zložka môže pri zisťovaní skutkového stavu postupovať podľa svojej úvahy tak, aby dosiahla cieľ vyjadrený v § 195 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. Okrem výnimky ustanovenej v § 198 ods. 1 cit. zák. zo žiadneho z citovaných ustanovení nevyplýva, že by bola organizačná zložka viazaná obsahom evidenčných listov sociálneho zabezpečenia podľa predošlých právnych predpisov. Zákon č. 461/2003 Z. z. sám zmieňuje tieto evidenčné listy len v § 290 v súvislosti s povinnosťou zamestnávateľov, aby ich predložili žalovanej, a v § 293di ods. 3. Ani jedno z týchto ustanovení nenormuje, že by údaje v týchto listoch boli pre žalovanú bezvýhradne záväzné. Podobne zákon č. 100/1988 Zb. upravoval v § 108 len povinnosť organizácií viesť potrebné záznamy o skutočnostiach rozhodných pre nároky na dávky, ich výšku a výplatu a predkladať ich príslušným orgánom sociálneho zabezpečenia. Konanie sa podľa § 126 tohto zákona zásadne spravovalo zákonom

č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správnym poriadkom), ktorý takisto neupravoval viazanosť orgánov sociálneho zabezpečenia obsahom týchto záznamov.

21. Podľa § 150 ods. 2 vyhlášky Federálneho ministerstva práce a sociálnych vecí č. 149/1988 Zb., ktorou sa vykonáva zákon o sociálnom zabezpečení, na ktorý odkazovala aj žalovaná v napadnutom rozhodnutí, sa u občanov, ktorí vykonávajú zamestnanie zaradené do I. alebo II. pracovnej kategórie, do evidenčného listu zapisujú aj a) doba zamestnania započítateľná v I. a II. pracovnej kategórii, a b) poradové číslo druhu činnosti podľa rezortného zoznamu, pričom sa osobitne vyznačí výkon zamestnania podľa § 14 ods. 2 písm. a) zákona č. 100/1988 Zb. Ani z uvedeného ustanovenia, ale ani z § 149 až 151 cit. vyhlášky, ktoré upravujú pravidlá vedenia týchto evidenčných listov, však nevyplýva, že by vtedajšie orgány sociálneho zabezpečenia alebo žalovaná boli viazaní obsahom zápisom v nich. Z citovaného ustanovenia navyše možno vyvodiť, že do evidenčného listu sa zapisovali faktografické údaje o zamestnaní, ktoré občan vykonával. Ustanovenia § 5 ods. 1, § 6 ods. 1 a § 7 už citovaného nariadenia vlády č. 117/1988 Zb. však upravovali podmienky, za ktorých sa tam uvedené doby sa mali započítať do inej pracovnej kategórie, než do ktorej by inak patrili s ohľadom na vykonávanú prácu. Záver o tom, či určitá doba spĺňala podmienky na to, aby bola podľa citovaných ustanovení započítaná ako doba zamestnania I. alebo II. kategórie, tak nie je len faktickým (skutkovým) záverom, ale je právnym záverom, ktorý vyplýva z aplikácie citovaných ustanovení nariadenia vlády č. 117/1988 Zb.

22. Žalovaná tak v dávkovom konaní podľa zákona č. 461/2003 Z. z. nie je viazaná obsahom evidenčných listov sociálneho zabezpečenia a nemusí ich obsah bez ďalšieho považovať za pravdivý. Tieto listy môžu predstavovať cenný podklad pre zistenie skutkového stavu veci, žalovaná je však povinná ich hodnotiť ako každý iný dôkaz a každú inú skutočnosť (§ 195 ods. 2, § 196 ods. 1 a 7 cit. zák.). Pochopiteľne, ak je ich obsah jednoznačný, nerozporný a ak v konaní nevyjdú najavo skutočnosti, ktoré by ich ho spochybňovali, potom žalovanej nemožno vyčítať, že ich obsah bude považovať za zistený skutkový stav (porov. v tomto smere stálu judikatúru, napr. rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 9 So 199/2014 alebo 9 Sk 51/2019). Zistený skutkový stav však žalovaná musí právne zhodnotiť vždy sama. Ako už bolo uvedené, posúdenie, či určitá doba uvedená v § 5 ods. 1 a § 6 ods. 1 nariadenia vlády č. 117/1988 Zb. sa má započítať ako doba zamestnania I. či II. kategórie, nie je skutkovým, ale právnym záverom. Tento záver musí žalovaná urobiť sama, potom čo zhodnotila, či zo skutkového stavu vyplývajú také skutočnosti, ktoré sú podľa citovaných ustanovení podmienkou započítania tam uvedených dôb.

23. Na základe uvedeného možno uzavrieť, že žalovaná mohla z evidenčného listu sociálneho zabezpečenia založeného v jej administratívnom spise zistiť skutočnosť, že žalobca do 29. februára 1992 vykonával zamestnania, ktoré boli podľa § 1 ods. 2 nariadenia vlády č. 117/1988 Zb. zaradené do kategórie I.AA. Zároveň mohla zistiť, že od 1. marca 1992 začal pre toho istého zamestnávateľa vykonávať zamestnanie zámočníka (na povrchu), ktoré bolo podľa príslušného zoznamu zaradené do III., resp. II. kategórie. Tieto údaje však žalovaná mala konfrontovať s ostatnými skutočnosťami, ktoré vyplývajú z administratívneho spisu - že žalobca 17. júla 1991 utrpel pracovný úraz, že do 29. februára 1992 bol práceneschopný a poberal nemocenské, že bol posudkom z 20. júla 1992 uznaný za čiastočne invalidného s možnosťou vykonávania zamestnania na povrchu. Žalovaná však tieto skutočnosti nezohľadnila a vyšla len z toho, že je pre ňu rozhodný zápis na evidenčnom liste sociálneho zabezpečenia o dobe, kedy sa skončil výkon zamestnania kategórie I.AA.

24. Nad rámec sťažnostných bodov (§ 453 ods. 2 v spojení s § 203 ods. 2 SSP) kasačný súd dopĺňa, že žalovaná dôsledne neposúdila ani započítanie obdobia učebného pomeru. Žalovaná totiž v napadnutom rozhodnutí ako zamestnania kategórie I.AA započítala len časť dôb od 1. júla 1978 do 29. februára 1992. Podľa obsahu evidenčných listov založených v administratívnom spise však žalobca už od 1. septembra 1975 bol v učebnom pomere, v ktorom sa učil za banského zámočníka. V čase tohto učebného pomeru bol účinný už citovaný zákon č. 121/1975 Zb., resp. do 31. decembra 1975 ešte zákon č. 101/1964 Zb. o sociálnom zabezpečení, ktorý však v tejto súvislosti nie je podstatný. Podľa § 9 ods. 2 písm. a) a § 10 ods. 2 písm. a) zákona č. 121/1975 Zb. sa zamestnaním zásadne rozumel tak pracovný, ako aj učebný pomer učňov v zmysle zákona č. 89/1958 Zb. o výchove dorastu na

povolanie v učebnom pomere (učňovský zákon) v znení neskorších predpisov. Učebný pomer sa podľa § 217 Zákonníka práce (č. 65/1965 Zb. v znení účinnom do 31. decembra 1988) zakladal učebnou zmluvou (§ 220 cit. ZP) ako osobitný druh pracovnoprávneho vzťahu (§ 231 ZP). Podrobnosti o započítavaní doby učebného pomeru do zamestnaní jednotlivých kategórií upravoval § 12 ods. 1 vyhlášky Federálneho ministerstva práce a sociálnych vecí č. 128/1975 Zb., ktorou sa vykonáva zákon o sociálnom zabezpečení, v znení účinnom do 31. decembra 1979, podľa ktorého sa doba učebného pomeru učňa vychovávaného pre zamestnanie I. pracovnej kategórie posudzuje ako doba zamestnania tejto pracovnej kategórie, ak sa v rámci učebného plánu pravidelne uskutočňuje odborný výcvik učňa na pracoviskách alebo v prevádzkach, kde sa vykonáva zamestnanie I. pracovnej kategórie.

25. Citované ustanovenie tejto vyhlášky zohľadňovalo vtedy účinné znenie § 12 ods. 1 zákona č. 121/1975 Zb. a nariadenie vlády ČSSR č. 136/1975 Zb. o zaraďovaní zamestnaní do I. a II. pracovnej kategórie na účely dôchodkového zabezpečenia v znení účinnom do 29. februára 1980. Toto nariadenie ešte osobitne neupravovalo vymedzenie zamestnaní tzv. kategórie I.AA, teda zamestnaní v baníctve s pravidelným pracoviskom v podzemí v hlbinných baniach. Túto osobitnú (preferovanú) pracovnú kategóriu samostatne upravoval až citovaný § 14 ods. 2 písm. a) zákona č. 100/1988 Zb. a naň nadväzujúci § 1 ods. 2 nariadenia vlády č. 117/1988 Zb., podľa ktorého boli týmito zamestnaniami zamestnania uvedené v prílohe č. 2. Podľa druhého bodu prílohy č. 2 medzi ne patrilo aj zamestnanie banského zámočníka a podľa šiesteho bodu aj „zamestnanie“ žiaka stredného odborného učilišťa banického. Podľa § 3 ods. 1 cit. nar. sa štúdium žiaka stredného odborného učilišťa pripravovaného pre takéto zamestnanie (v baníctve so stálym pracoviskom pod zemou v hlbinných baniach) započítava ako doba zamestnania tejto pracovnej kategórie od začiatku školského roka, v ktorom sa žiak podľa učebného plánu pravidelne pripravuje na budúce povolanie na pracoviskách v podzemí.

26. Hoci citované ustanovenie vyslovene hovorí o „žiakoch“ stredného odborného učilišťa, išlo o dôsledok zmien, ktoré priniesol zákon č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) s účinnosťou od 1. septembra 1984. Tento zákon nahradil dovtedajší zákon č. 89/1958 Zb. a namiesto pojmu „učeň“ a „učebný pomer“ zaviedol pojem žiaka stredného odborného učilišťa; ich pracovnoprávne pomery sa podľa § 66 a 67 zákona č. 29/1984 Zb. mali spravovať niektorými predpismi, ktorými sa predtým spravovali pomery učňov. V dôsledku toho tak právne pomery žiaka stredného odborného učilišťa v zásade (okrem učebnej zmluvy) zodpovedali právnym pomerom učňa podľa predpisov účinných do 31. augusta 1984. Podľa už cit. § 170 zákona č. 100/1988 Zb. sa do určitej kategórie zaraďovalo aj zamestnanie vykonávané do 31. septembra 1988, ak to je pre občana výhodnejšie. Podľa kasačného súdu tak treba podľa pravidiel, ktoré v zmysle § 1 ods. 2 v spojení s prílohou č. 2 a § 3 nariadenia vlády č. 117/1988 Zb. platia pre zaradenie žiaka stredného učilišťa do pracovnej kategórie, posúdiť aj zaradenie učebného pomeru učňa vykonávané do 31. augusta 1984, ak je to pre občana výhodnejšie.

27. Aj keby teda nebolo možné učebný pomer, v ktorom bol učeň vychovávaný pre zamestnanie v baníctve so stálym pracoviskom pod zemou v hlbinných baniach, posúdiť ako takéto preferované zamestnanie podľa § 12 ods. 1 vyhlášky č. 128/1975 Zb., je potrebné ho takto posudzovať na základe § 1 ods. 2 nariadenia vlády č. 117/1988 Zb. v spojení s § 14 ods. 2 písm. a) a § 170 zákona č. 100/1988 Zb. od 1. októbra 1988. Ustanovenie § 3 ods. 1 druhej vety cit. nariadenia potom určuje okamih, od kedy ho takto treba posudzovať. Ak sa teda žalobca v učebnom pomere pripravoval na zamestnanie banského zámočníka, ktoré samo osebe bolo zaradené v kategórii podľa § 14 ods. 2 písm. a) zákona č. 100/1988 Zb., možno predpokladať, že aj jeho odborný výcvik prebiehal na takomto pracovisku. Žalovaná tak podľa už cit. § 195 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. mala v tomto smere zistiť skutočný stav vecí, najmä zadovážiť si (§ 196 ods. 4 cit. zák.) učebný plán alebo určiť žalobcovi spôsob (§ 184 ods. 5 cit. zák.), akým má priebeh učebného pomeru preukázať. Až po ustálení, či a odkedy sa odborný výcvik žalobcu pravidelne uskutočňoval na pracoviskách v podzemí, mohla žalovaná ustáliť, ako započítať dobu jeho učebného pomeru.

IV.

Záver

28. Zo všetkých uvedených dôvodov tak kasačný súd dospel k záveru, že preskúmané rozhodnutie nie je správne. Žalovaná v dôsledku nesprávneho výkladu § 14 ods. 5 zákona č. 100/1988 Zb. a § 5

ods. 1 v spojení s § 6 ods. 1 a § 7 nariadenia vlády č. 117/1988 Zb. nesprávne právne posúdila, ako sa má žalobcovi započítať doba zamestnania od 1. marca 1992 do 30. apríla 1996. Okrem toho je preskúmané rozhodnutie založené na skutkovom závere o charaktere tohto zamestnania, ktorý vychádza len z evidenčného listu sociálneho zabezpečenia, no je v rozpore so zvyšným obsahom administratívneho spisu. Konečne žalovaná nedostatočne zistila skutkový stav, ktorý je potrebný na riadne posúdenie započítania doby učebného pomeru žalobcu. Uvedené dôvody podľa § 191 ods. 1 písm. c), e) a f) SSP opodstatňovali zrušenie preskúmaného rozhodnutia.

29. Ak správny súd za týchto okolností správnu žalobu ako nedôvodnú zamietol, vychádza jeho rozsudok z nesprávneho právneho posúdenia veci, čo napĺňa kasačný dôvod podľa § 440 ods. 1 písm. g) SSP. Preto kasačný súd podľa § 462 ods. 2 SSP napadnutý rozsudok rozsudkom (§ 457 ods. 1 SSP) zmenil tak, že zrušil rozhodnutie žalovanej a vec jej podľa § 191 ods. 4 SSP vrátil na ďalšie konanie. Orgány verejnej správy sú v ďalšom konaní viazané právnymi názormi vysloveným v tomto rozsudku (§ 191 ods. 6 a § 469 SSP).

30. Pri zmene rozhodnutia musí kasačný súd podľa § 467 ods. 2 SSP rozhodnúť o trovách konania na krajskom súde a kasačnom súde. Kasačný súd tak podľa § 167 ods. 1 samostatne, ako aj v spojení s § 467 ods. 1 SSP priznal plne úspešnému žalobcovi proti neúspešnej žalovanej náhradu trov konaní oboch stupňov.

31. Tento rozsudok bol prijatý pomerom hlasov 3 : 0 (jednomyseľne).

Poučenie :

Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.